

УЗАГАЛЬНЕНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Антонюк Д.А., к.т.н., доцент

Запорізький національний університет

У роботі наведені результати узагальненої класифікації елементів інфраструктури підприємництва за ключовими критеріями. Як основні ознаки запропоновано використовувати: форму власності, роль в інфраструктурній діяльності та сферу діяльності. З урахуванням цього розроблена матриця елементів інфраструктури підприємництва, на основі якої виділено шляхи удосконалення інфраструктурного забезпечення підприємництва.

Ключові слова: інфраструктура підприємництва, класифікація, елементи інфраструктури, підприємництво, підприємницьке середовище.

Антонюк Д.А. ОБОБЩЕННАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ ЭЛЕМЕНТОВ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА / Запорожский национальный университет, Украина

В работе представлены результаты обобщенной классификации элементов инфраструктуры предпринимательства по ключевым критериям. В качестве основных признаков предлагается использовать: форму собственности, роль в инфраструктурной деятельности и сферу деятельности. С учетом этого разработана матрица элементов инфраструктуры предпринимательства, на основе которой выделены пути совершенствования инфраструктурного обеспечения предпринимательства.

Ключевые слова: инфраструктура предпринимательства, классификация, элементы инфраструктуры, предпринимательство, предпринимательская среда.

Antoniuk D.A. GENERALIZED CLASSIFICATION OF ENTERPRISE INFRASTRUCTURE ELEMENTS / Zaporizhzhya National University, Ukraine

The results of the generalized classification of business infrastructure elements by the key criteria are presented. The main proposed criteria are: type of ownership, role in infrastructure activity and field of business. The matrix of business infrastructure elements is developed. The ways to improve the business infrastructure support are proposed.

Key words: business infrastructure, classification, infrastructure elements, business, business environment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із пріоритетних векторів розвитку економіки України є підвищення конкурентоздатності підприємництва. Досягність цієї мети значною мірою залежить від ефективної підтримки, зокрема через елементи інфраструктури. Розвиток організаційних, правових, фінансових, інформаційних, інноваційних та інших складових останньої дозволить прискорити та підвищити ефективність взаємодії суб'єктів підприємництва в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Термін «інфраструктура» (походить від латинського «infra» – нижче, «nigistructura» – будова, взаєморозташування) характеризується як сукупність галузей, підприємств і організацій, що входять у ці галузі, діяльність яких спрямована на створення умов для нормального функціонування виробництва та обігу товарів, а також життєдіяльності людей [1]. У світовій практиці зустрічаються такі поняття, як «міжнародна інфраструктура», «соціальна інфраструктура», «правова інфраструктура», «економічна інфраструктура», «ринкова інфраструктура», «інфраструктура підприємництва» та інші, в яких концентруються відповідні обслуговуючі комплекси.

Зарубіжними (А. Гофман, Б. Райзберг, Б. Санта, Д. Хассі) та вітчизняними (І. Ансофф, Н. Безклубна, О. Дикий, І. Каракулева, А. Криклій, О. Кужель, С. Львовчкін, В. Ляшенко, В. Опаріна) науковцями досліджувалися питання функціонування інфраструктури підтримки підприємництва. Значна кількість робіт присвячена розвитку її інноваційної складової (В. О. Андреев, С. І. Соколенко, В. А. Фролова), підтримці малого бізнесу (Р. Б. Данилейчук, В. Г. Пивоваров), формуванню фінансової інфраструктури (М. Ю. Шевцова), зовнішньоекономічних зв'язків (Н. В. Почерніна) тощо. Утім, кожен із авторів не дає чіткої класифікації досліджуваного поняття.

Науковці використовують терміни «види інфраструктури», «елементи інфраструктури», «складові інфраструктури» тощо. Тому доцільно з'ясувати різницю в цих поняттях. У словниках знаходимо визначення: «вид» – це поняття, яким позначається ряд предметів, явищ із однаковими ознаками, що входять до більш загального поняття; різновид; тип тощо [2]. Тому під «видом інфраструктури» будемо розуміти більш загальну класифікацію – за галузями народного господарства (соціальна, ринкова, підприємництва тощо). Елемент – це складова частина складного цілого; деяка частина у складі чогось [2]. Відповідно до цього в межах «виду інфраструктури» будемо розглядати її «елементи», тобто

складові частини. «Елементи інфраструктури» будемо вважати тотожними поняттю «складові інфраструктури».

Дослідники, не маючи єдиної думки щодо класифікації видів інфраструктури, загалом розглядають виробничу (таку, що обслуговує виробництво), соціальну (таку, що забезпечує життєдіяльність населення), та ринкову (що забезпечує рух товарів, робіт, послуг). Не можемо підтримати думку деяких авторів [3], які цей перелік доповнюють: підприємницькою (забезпечує підтримку та розвиток підприємництва), інституційною (забезпечує управління економікою), інформаційною (забезпечує функціонування та розвиток інформаційного середовища), інноваційною (обслуговує та забезпечує реалізацію інноваційної діяльності), екологічною (необхідною для охорони та покращання навколишнього середовища), туристичною (забезпечує потреби туристів у відпочинку та пізнавальній діяльності) тощо. Адже їх можна розглядати як у межах виробничої і ринкової, так і в межах соціальної, а тому вони виступають підвидами інфраструктури.

Погоджуємося з класифікацією, яка притаманна всім видам інфраструктури [4]. За територіальним поділом науковці розглядають такі три групи: перша – діюча в межах території всієї України; друга – в межах окремої або декількох областей – це регіональна інфраструктура і третя – що діє на окремих підприємствах або групах підприємств (локальна інфраструктура).

Заслугує на увагу класифікація інфраструктури за галузевим поділом [4]: міжгалузєва, яка обслуговує багато галузей економіки – транспортна, електро-газозабезпечення, зв'язок тощо; внутрішньогалузєва, яка обслуговує суто конкретну галузь – наприклад, у рослинництві обов'язковим інфраструктурним підрозділом є сортове насінництво тощо.

В умовах зростання ролі відкритості простору та появи значної кількості інформаційних потоків важливим є іноземний досвід [3] щодо трактування та класифікації складових інфраструктури, де прийнято здійснювати її розподіл на «жорстку» та «м'яку».

До «жорсткої» інфраструктури відносять великі фізичні мережі, необхідні для функціонування сучасної індустріальної країни (прикладом є транспортна, енергетична інфраструктура, інфраструктура зв'язку, інфраструктура управління водними ресурсами, твердими відходами, інфраструктура просторових даних та моніторингу землі). «М'яка» ж інфраструктура охоплює усі установи, які необхідні для підтримання економіки, охорони здоров'я та культурно-соціальних стандартів країни, такі, як фінансова система, система освіти, система охорони здоров'я, підприємництво, система органів держави і права, а також аварійно-рятувальні служби [3].

У межах досліджуваного поняття науковці розглядають інфраструктуру підприємництва. Останню представляють як один із підвидів інфраструктури ринку, адже вона представляє собою сукупність установ і організацій, норм і правил, які створюють умови для розвитку суб'єктів підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності з метою просування вироблених ними товарів, робіт і послуг на внутрішній та зовнішні ринки. У межах поняття інфраструктура підприємництва (або інфраструктура підтримки підприємництва) найчастіше розглядають такі складові [5]:

- фінансово-кредитна (фінансові установи, які здійснюють пільгове кредитування, гарантійні фонди, кредитні спілки, венчурні фонди і страхові компанії, державна підтримка у вигляді спрощеної системи оподаткування, надання пільг тощо);
- організаційно-інформаційна (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, Інтернет-центри, консультаційні центри, молодіжні центри тощо);
- організаційно-правова (спектр дій органів державної влади, спеціалізованих установ та організацій, органів місцевого самоврядування).

НЕВИРІШЕНА РАНІШЕ ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Взагалі, на сьогодні існує значна кількість підходів до класифікації елементів інфраструктури підприємництва, проте кожна з них ґрунтується лише на одній ознаці. Необхідним є розроблення їх узагальненої класифікації для подальшого системного дослідження інфраструктури підприємництва.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Полягає у розробленні узагальненої класифікації елементів інфраструктури підприємництва та їх характеристик.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянемо класифікацію елементів інфраструктури підприємництва, запропоновану в роботах [6, 7], яка, на нашу думку, є найбільш корисною для використання. За способом заснування автор [7] розглядає: державну (Держкомпідприємства, регіональні та місцеві (районні) органи виконавчої влади,

Державний фонд розвитку), недержавну (ресурсні центри регіонального та місцевого розвитку, вітчизняні та іноземні фонди, агентства розвитку малого підприємництва) та громадську (громадські організації, бізнес-асоціації, громадські колегії тощо) інфраструктуру. Хоча, на нашу думку, громадська інфраструктура також входить до недержавної, тому доцільно розглядати: державну, приватну та громадську. Погоджуємося із [4, 6] щодо необхідності класифікації елементів інфраструктури за географічним охопленням: всеукраїнська (охоплює діяльність державних органів влади, всеукраїнських організацій, асоціацій, спілок, фондів підтримки підприємництва тощо), регіональна (регіональні органи влади та фонди підтримки підприємництва, регіональні палати, спілки), місцева (місцеві асоціації, біржі, філії банків, виставкові центри тощо).

Враховуючи різницю в потребах великого, середнього та малого бізнесу, доцільним вважаємо структурувати елементи інфраструктури за розміром бізнесу. У роботі [8] обґрунтована необхідність створення спеціальної інфраструктури для малого і середнього підприємництва поруч із загальною інфраструктурою. Потреба в різній інфраструктурі викликана відмінністю підприємницьких структур у: кількості ресурсів, що споживаються; обсягах кінцевої продукції, що реалізується; масштабі інформації, яка використовується під час роботи підприємства тощо. У зв'язку з цим виділені:

– загальна інфраструктура, яка підрозділяється на: виробничу, соціальну, інституційну, – їх послугами користуються всі економічні суб'єкти;

– спеціальна інфраструктура, що створюється спеціально для малих і середніх підприємств. Її необхідність обумовлена обмеженими можливостями цих суб'єктів (фінансовими, майново-технологічними, у сфері підготовки кадрів, організації збуту продукції, отримання інформації), специфікою окупності інфраструктурних об'єктів, потребами в інформації тощо.

Заслуговує на увагу функціональна класифікація елементів інфраструктури:

– забезпечуюча (банки, кредитні установи, ресурсні центри);

– підтримуюча (фонди підтримки підприємництва, асоціації, комітети, бізнес-інкубатори тощо);

– контролююча (податкові та митні органи, відділи реєстрації тощо).

Запропонована у [9, с. 103] класифікація за видами діяльності на: дорадчі органи (Громадська колегія Держпідприємництва, регіональні громадські колегії, координаційні ради (комітети) з питань розвитку підприємництва), консалтингові структури (бізнес-центри, приватні фірми, контори), інформаційні (громадські приймальні, юридичні клініки, «гарячі лінії»), інноваційні структури (технологічні та наукові парки, бізнес-інкубатори), – є дуже обмеженою, недосконалою та потребує більш ґрунтовного осмислення.

Підтримуємо думку щодо необхідності розрізняти об'єкти інфраструктури з точки зору одержання ними комерційної вигоди на [10] комерційні (банки, інвестиційні фонди, біржі тощо) та некомерційні (державні органи, асоціації, спілки тощо).

Також слід врахувати галузеву ознаку класифікації, у межах якої розглядати інфраструктуру підтримки підприємництва галузей: торгівлі, промисловості, сільського господарства, енергетики, інформаційних технологій і телекомунікацій тощо.

У контексті процесного підходу О. В. Лядовою [8] виділено елементи інфраструктури, найбільш значимі на конкретних етапах функціонування малих і середніх підприємств:

1) стартова інфраструктура (ділові центри, бізнес-інкубатори, технопарки, центри комерційної інформації, центри зайнятості, комерційні банки, мікрофінансові та лізингові організації, товариства загального кредитування, венчурні фонди, бізнес-ангели);

2) інфраструктура розвитку (підприємницькі об'єднання, торгово-промислові палати, центри підготовки та перепідготовки кадрів, комерційні банки, маркетингові організації, консалтингові фірми);

3) інфраструктура, спрямована на підтримку стабільності (товарні біржі, підприємства оптової і роздрібною торгівлі, аукціони, ярмарки, торгові дома, агенції з підтримки експорту, маркетингові центри, бізнес-школи, фонди сприяння кредитуванню, асоціації);

4) інфраструктура реструктуризації (консалтингові агенції, центри підтримки субпідряду, торгово-промислові палати, центри й агенції з розвитку підприємництва).

Підтримуємо думку щодо доцільності класифікації інфраструктури підприємництва за видом діяльності, яка запропонована в роботі [11] стосовно інноваційної інфраструктури. Отже за видом діяльності будемо розглядати елементи інфраструктури, які виконують функції:

– створення та забезпечення інформацією;

- кредитно-фінансова підтримка;
- передача прав власності;
- представлення інтересів підприємств;
- інноваційна діяльність;
- експертно-технічна діяльність,
- освіта та підвищення кваліфікації персоналу.

На основі систематизації розглянутих елементів інфраструктури підприємництва запропонована її узагальнена класифікація (рис. 1).

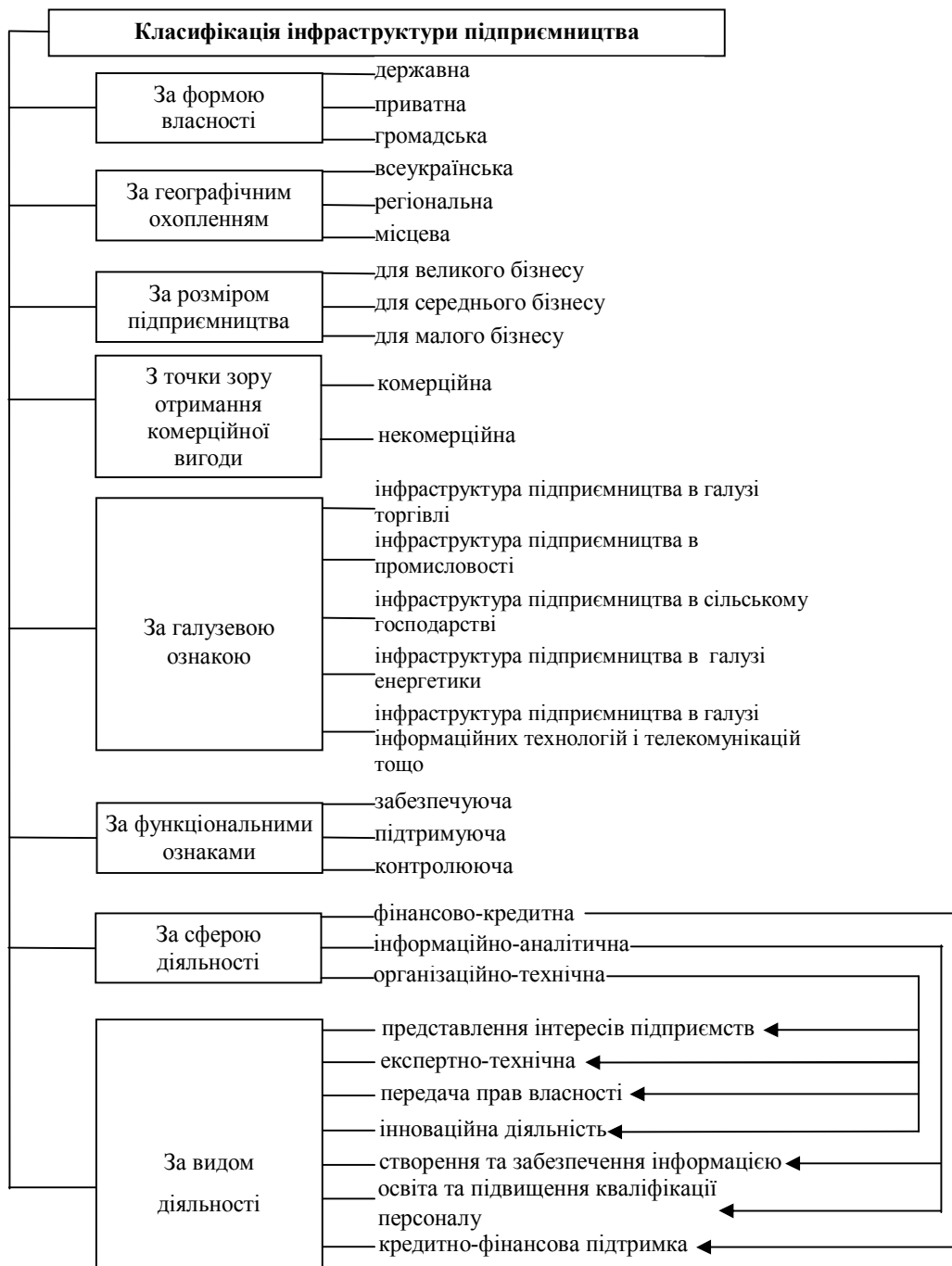

Рис. 1. Класифікація елементів інфраструктури підприємництва

Із розглянутих критеріїв класифікації елементів інфраструктури підприємництва вважаємо за доцільне виділити два ключові: форма власності (державна, приватна, громадська) та вид діяльності (створення та забезпечення інформацією, кредитно-фінансова підтримка; передача прав власності, представлення інтересів підприємств, інноваційна діяльність, експертно-технічна діяльність, освіта та підвищення

кваліфікації персоналу), які, на нашу думку, найповніше характеризують усі сфери підтримки бізнесу. Перший критерій виявляє джерела фінансування, ступінь впливу та наявність зацікавленості з боку підприємців. Поділ за видом діяльності дозволяє якісно оцінити напрям впливу інфраструктурного елемента на підприємницьке середовище.

Оскільки підтримка підприємництва може бути реалізована через нормативно-правові, організаційно-технічні, фінансові та інші важелі, то до двох виділених критеріїв додамо класифікацію за роллю в інфраструктурній діяльності: виступає об'єктом (правила, нормативні та законодавчі акти, галузеві рішення, фінансова допомога тощо), виступає суб'єктом (організації, установи, фонди підтримки підприємництва, фізичні особи, які займаються інфраструктурною підтримкою), є допоміжним елементом у ланцюгу інфраструктурного забезпечення (наприклад, канали передачі даних у кредитно-фінансовій системі чи інформаційній інфраструктурі тощо).

На основі запропонованих критеріїв класифікації розроблена матриця елементів інфраструктури підприємництва (рис. 2). Вона дозволяє охарактеризувати будь-яку складову інфраструктури підприємництва, може бути використана для їх подальшого детального аналізу та систематизації.

Наприклад, слід відзначити, що оскільки розмір підприємництва не врахований в моделі, але впливає на сутність інфраструктурної підтримки, то доцільно будувати матрицю елементів інфраструктури підприємництва окремо для великого бізнесу і окремо – для малого та середнього.

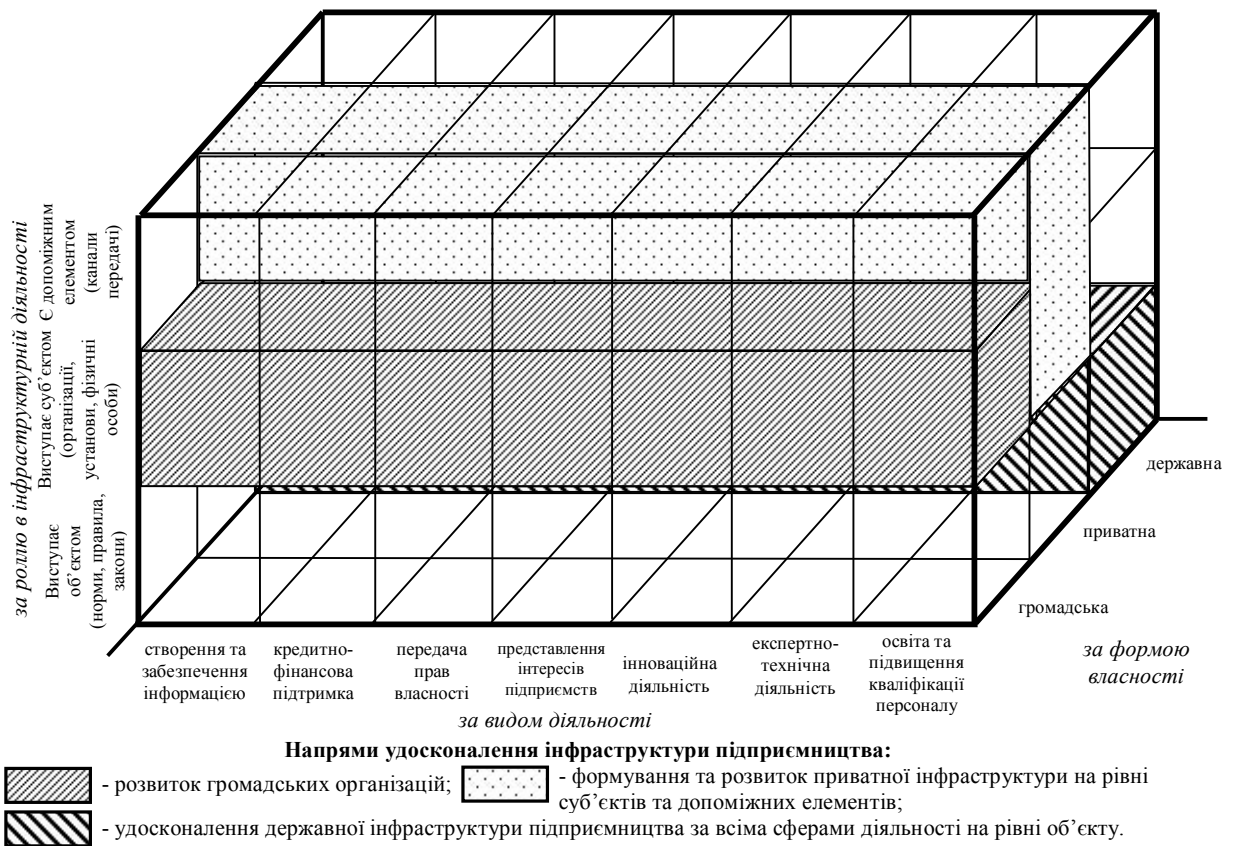

Рис. 2. Матриця елементів інфраструктури підприємництва

Матриця є також корисною для візуалізації напрямів подальшого формування інфраструктури підприємництва (рис. 2). А саме:

- удосконалення державної інфраструктури підприємництва за всіма видами діяльності (інформаційна, кредитно-фінансова, інноваційна, експертно-технічна, освітня тощо) на рівні об'єкта, тобто удосконалення законодавчої бази, нормативних актів, галузевих стандартів тощо;
- формування та розвиток приватної інфраструктури на рівні суб'єктів та допоміжних елементів, оскільки саме недержавна система підтримки бізнесу (на засадах партнерства бізнесу та влади) є найбільш дієвою, адже найповніше враховує інтереси підприємців;
- розвиток громадських організацій, установ, об'єднань, спрямованих на захист інтересів підприємців.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу робіт вітчизняних і закордонних авторів узагальнена класифікація елементів інфраструктури підприємництва за такими критеріями: формою власності, географічним охопленням, розміром підприємства, функціональними ознаками, з точки зору отримання комерційної вигоди, галузевою ознакою, сферою та видом діяльності.

Обґрунтовано, що для надання загальної характеристики будь-якій складовій інфраструктури підприємства достатньо використовувати три основні критерії: форма власності (державна, приватна, громадська), вид діяльності (створення та забезпечення інформацією, кредитно-фінансова підтримка; передача прав власності, представлення інтересів підприємств, інноваційна діяльність, експертно-технічна діяльність, освіта та підвищення кваліфікації персоналу), роль в інфраструктурній діяльності (виступає об'єктом – сформовані правила, нормативні та законодавчі акти, галузеві рішення, фінансова допомога тощо; виступає суб'єктом – організації, установи, фонди підтримки підприємництва, фізичні особи, які займаються інфраструктурною підтримкою; є допоміжним елементом у ланцюгу інфраструктурного забезпечення – наприклад, канали передачі даних у кредитно-фінансовій системі чи інформаційній інфраструктурі тощо).

Для аналізу, систематизації та візуалізації напрямів подальшого розвитку розроблена матриця елементів інфраструктури підприємства. З її допомогою встановлені напрями удосконалення державної інфраструктури підприємства за всіма сферами діяльності (на рівні об'єкта), формування та розвитку приватної інфраструктури (на рівні суб'єктів та допоміжних елементів), розвитку громадських організацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. — М. : Книжный мир, 2003. — 895 с.
2. Тлумачний словник [Електронний ресурс] / Загальний тлумачний словник російської мови. — Режим доступу : <http://tolkslovar.ru>.
3. Брунець Б. Р. Сутність означення поняття інфраструктура / Б. Р. Брунець // Науковий вісник НЛТУ. — 2012. — № 22.5. — С. 372—377.
4. Аграрна економіка : підруч. / [Д. К. Семенда, О. І. Здоровцов, П. С. Котик та ін. ; за ред. Д. К. Семенди та О. І. Здоровцова]. — Умань, 2005. — 318 с.
5. Колісник Г. М. Формування ефективної інфраструктури державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні / Г. М. Колісник // Науковий вісник. — 2007. — № 17.3. — С. 271—276.
6. Данилейчук Р. Б. Методологічні підходи до формування інфраструктури малого бізнесу в сучасних умовах господарювання / Р. Б. Данилейчук // Економічний форум. — 2011. — № 2. — С. 18—23.
7. Пивоваров М. Г. Стан, розвиток інфраструктури малого, середнього бізнесу в Україні та концепція її вдосконалення / М. Г. Пивоваров // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. — 2010. — № 6. — С. 128—136.
8. Лядова Е. В. Развитие инфраструктуры малого и среднего предпринимательства в условиях становления инновационной экономики : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / Е. В. Лядова. — Нижний Новгород, 2012. — 26 с.
9. Мале підприємництво в Україні : зб. норм.-прав. актів / за ред. О. В. Кужель, А. К. Кінаха, В. В. Костецького. — К. : Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2005. — 190 с.
10. Давлетова И. М. Развитие инфраструктуры поддержки малого предпринимательства в регионе / И. М. Давлетова, А. И. Хисаева // Общественные и гуманитарные науки. — 2010. — № 3. — С. 40—46.
11. Кузьмін О. Є. Сутність та види інноваційної інфраструктури / О. Є. Кузьмін, Т. М. Шотік // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Проблеми економіки та управління. — 2008. — № 628. — С. 180—185.